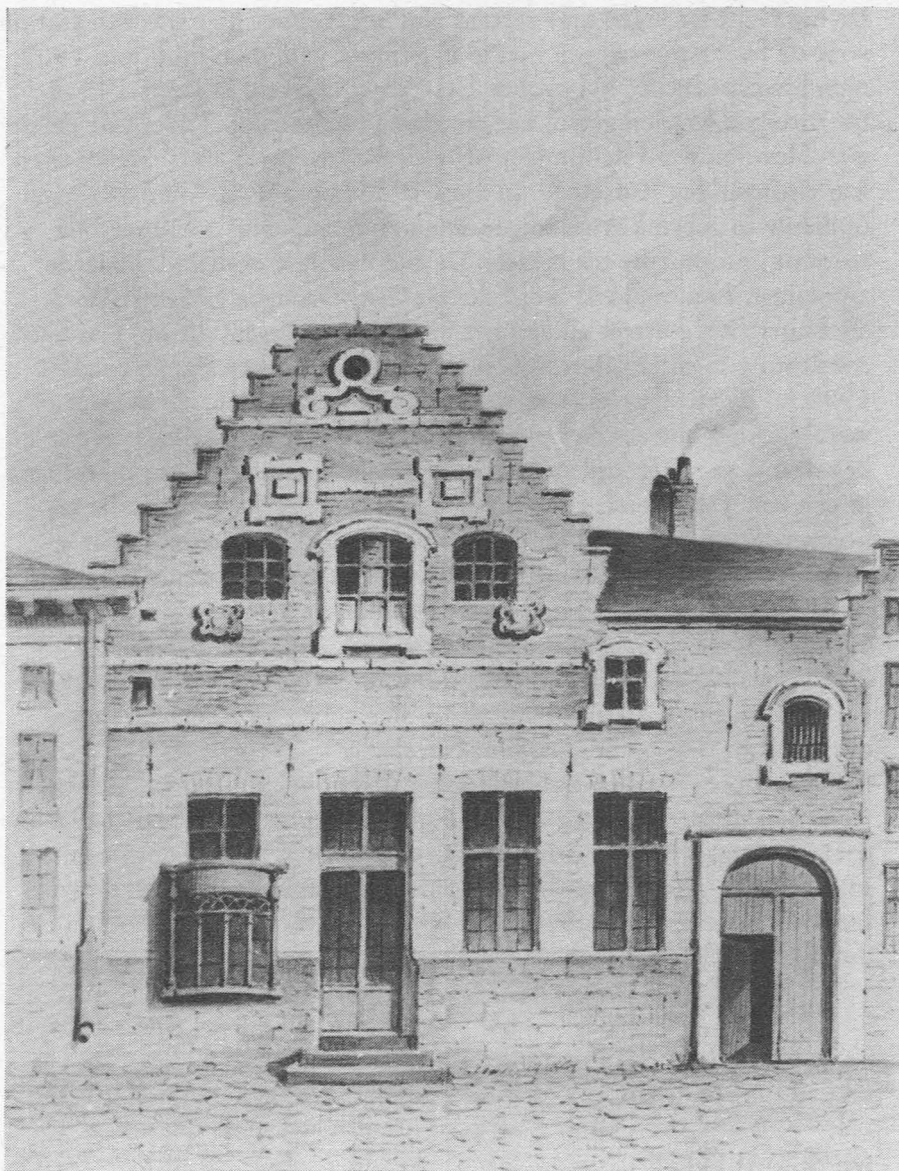

DE SODALITEIT

In talrijke bijdragen in Ghendtsche Tydinghen was er sprake van de zaal Sodaliteit. Sommige lezers vroegen wat meer over deze zaal te vertellen.

In 1534 stichtte Ignatius van Loyola de Societatis Jesu, orde, die in 1540 door de bul Regimini Ecclesiae werd goedgekeurd. In 1587 kwamen de Jezüieten zich te Gent vestigen. Met steun van de overheden

Sodaliteit omstreeks 1820.

en met particuliere giften kochten zij gebouwen, waaronder de woning van Jan van Hembyse in de Voldersstraat. Na een twintigtal jaren bezaten zij bijna gans het terrein gelegen tussen de Voldersstraat, de Korte Meer en de Lange Meer (= Universiteitstraat). Ze bouwden er een klooster, een college en een kerk. Het college werd geopend in 1592. Het doel van de opvoeding is volgens de Ratio Studiorum - het

studieplan - de "homo pius et eloquens" de vrome en welsprekende mens. Door welsprekendheid wordt echter niet bedoeld het goed spreken, maar wel de kunst om juist te denken en zijn gedachten op een juiste wijze uit te drukken. Om dit doel te bereiken zijn twee soorten oefeningen noodzakelijk : de navolging van de beste schrijvers en redenaars en de poging tot een persoonlijke schepping. De navolging van de goede auteurs veronderstelt dat men hen volledig kent, nauwkeurig vertaalt en vrij weet voor te dragen. Men zag in, dat men een tekst niet totaal kan begrijpen, wanneer men de tekst niet speelt of voordraagt. Theater was dan het middel om de "welsprekendheid" te oefenen. In 1649 bouwden de Jezuïeten een zaal in de Korte Meer. Deze zaal was bestemd voor de prijsuitreikingen, voor de voorstellingen gegeven door de leerlingen en voor de vergaderingen van de congregaties of "sodalités" die de Jezuïeten hadden opgericht. In 1650 had de eerste prijsdeling in de zaal van de Sodaliteit plaats. De B.R.U.G. bezit een groot aantal programma's van de toneelstukken opgevoerd op de prijsdelingen. (Les Jésuites. Théâtre 1712-1740 nr. G. 6145 en Les Jésuites. Théâtre 1750-1773 nr. G. 6146). De opgevoerde werken waren treurspelen, waarvan de onderwerpen ontleend waren aan het Oud of Nieuw Testament. De stukken werden tweemaal opgevoerd : één maal in het Vlaams en de volgende dag in het Latijn. Soms werd de voorstelling aangevuld met een ballet en met een kort blijspel. Alle rollen - dus ook de rollen voor vrouwen - werden gespeeld door de leerlingen van het college.

In de Sodaliteit werd jaarlijks ook een toneelstuk opgevoerd door de "Minderjarige jongheyd der Sodaliteit van het Kindeken Jesus onder de bestiering der Societeyt Jesu" en door de "Dogters van den Catechismus opgerecht onder de bescherming van d'aldersuyverste Maget Maria". Zoals de lezers op de reproductie van de programma's kan zien, werd elk stuk tweemaal opgevoerd : één maal voor het vrouwelijk publiek en één maal voor het mannelijk publiek.

Door de bul Dominus ac redemptor noster van paus Clemens XIV werd de Jezuïetenorde op 21 juli 1773 opgeheven. Al de bezittingen van de Jezuïeten kwamen in handen van het Oostenrijks bestuur. Het Koninklijk College opgericht door Maria Theresia werd in 1777 ondergebracht in het gewezen Jezuïetenklooster; de Raad van Vlaanderen, die zetelde in het Gravensteen werd ondergebracht in het gebouw, in de Voldersstraat, waar thans een lagere school is gevestigd en de kanunniken van Sint-Veerle vestigden zich in de gewezen Jezuïetenkerk.

De zaal Sodaliteit werd verhuurd aan particulieren.

ABRAHAM

VERMAENT TOT DEN SLACHT-OFFER.
O P G E D R A E G E N
A E N D E S E E R

Edele, Wyse ende Voorfienige Heeren,
M Y N H E E R E N

H O O G - B A I L L I U
E N D E

S C H E P E N E N
D E R S T A D G H E N D T ,

Door welkers mildheyd de jaerlykſche Prynſen fullen uytgedeyt worden ,

Sal vertoont worden door de Jongheyd
van het Collegie der

S O C I E T E Y T J E S U

BINNEN GHENDT DEN 6. SEPTEMBER 1745.

T O T G H E N D T ,

Gedruckt by de Weduwe PETRUS DE GOESIN en SOON, woonende in de Veltſtraete, in de vier Evangeliften.

KORT-BEGRYP.

Od heeft Abraham beproeft, ende tot hem geseyt: Abraham, Abraham... neemt Isaac uwen eenigen Soon, die gy lief hebt, ende gact naer het land Moria: ende gy sult hem aldaer opofferen eenen brand-offer op eenen berg, die ik u toonen sal. Abraham dan... opstaende, heeft synen ezel gezadelt: met sich nemende twee jongelingen, ende synen Soon Isaac: ende als wanneer hy hout tot den brand-offer gekapt hadde, is hy veretrocken naer de plaats, de welke hem God bevolen hadde. In het boek der Scheppinge het 22. cap.

P E R S O O N E N.

H E M E L S C H E N A F G E S A N T,

Juannes van Hoocke.

A B R A H A M,

Georgius van Saeghem Rhet.

I S A A C,

Juannes van de Casteele Fig. maj.

N A C H O R,

Petrus Oliviers Fig. min.

M E S R A I M,

Franciscus le Secq Fig. min.

S A R A,

Petrus Musschobroeck Rhet.

E L I E Z E R,

Emmanuel van Assenede Synt.

C H A R U S,

Anselmus de Beer Fig. min.

D A D A N,

Petrus van Alstein Fig. min.

Het vertoog is in het Huys van Abraham.

T U S S C H E N - S P E L.

T Erwylen Machaon syn best doet om synen Soon van den koophandel af te trecken ende tot de geneses-konst aen te locken, Mercurius hierom gekoort synde leent synen gewoetheen suk aen Davus, door den welken hy den geneses-meester met de sijn naer belieft onberoerlyk ende sprac-keloor mackende, hun tot spot stelt, ende Phadria eenen Koopman maekt.

P E R S O O N E N.

M E R C U R I U S,

Carolus Valcke Gramm.

M A C H A O N Genees-meester,

Antonius vanderdonckt Rhet.

P H A D R I A Soon van Mach.

Petrus de Caluwe Poët.

D A V U S Knecht van Phæd.

Juannes le Cler Rhet.

S O S I A Knecht van Mach.

Juannes Baptista Boele Synt.

H O O F D M A N,

Ignatius van Loo Synt.

T H I E N D E N M A N,

Juannes Belaen Fig. maj.

C O R I D O N Boer,

Ignatius van Loo Synt.

H O U P P E L A L A Boer,

Ferdinandus Spruyt. Fig. maj.

C H R E M E S Gebuer van Mach.

Christianus Huytens Fig. maj.

C H A R I N U S Soon van Chrem.

Franciscus Nicolle Gramm.

P A P Y R I U S Rechts-geleerden,

Antonius van Tiegheem Synt.

C R I T O Koopman,

Antonius vande Woestyne Fig. min.

G R I N G O Genees-meester,

Franciscus Lammens Fig. min.

C R A T I P P U S Genees-meester,

Baldarinus Cornelissens Synt.

L Y S I P P U S Genees-Meester,

Juannes Belaen Fig. maj.

F L O R U S Genees-meester,

Edmundus Morel Synt.

Het vertoog is in het Huys van Machaon.

D A N S S E R S.

Guilielmus vande Vivere Poët.

Edmundus Morel Synt.

Carolus vande Vivere Gramm.

Eduardus van Alstein Fig. maj.

Juannes Belaen Fig. Maj.

Petrus van Alstein Fig. min.

Franciscus le Secq Fig. min.

Guilielmus de Beer Fig. min.

Emmanuel van Assenede Synt.

Baldarinus Cornelissens Synt.

Christianus Huytens Fig. maj.

Juannes vande Casteele Fig. maj.

Petrus Oliviers Fig. min.

Livinus van Alstein Fig. min.

Antonius vande Woestyne Fig. min.

Franciscus Lammens Fig. min.

Enkele jaren later komen we onder Frans bestuur. Door de wet van 4 Pluviôse jaar IV (14.1.1796) werden in de aangehechte departementen de eigendommen afkomstig van geestelijke gemeenschappen verkocht ten voordele van de staat. Alhoewel eigendom van de staat werd de Sodaliteit verkocht op 6 Floreal jaar V (15 april 1797) aan J. Villiet en G. de Naeyer voor 56 100 pond.

Villiet, die directeur was van een muziekvereniging, richtte in de zaal Sodaliteit concerten in. Dit weten we door een verslag van de gemeenteraad van 23 Vendémiaire jaar VI (14.10.1797). Villiet als directeur van de Société Philharmonique krijgt de toelating concerten in te richten volgens het besluit van het Directoire van 17 Ventôse jaar IV en op voorwaarde "que chaque concert qui a lieu sous sa direction s'ouvre par la Marseillaise et finisse par le Chant du Départ et autres Hymnes de la Liberté".

Op 20 Germinal jaar V (9 april 1797) had in de Sodaliteit een vergadering van de kiezers van het departement plaats. Op 20 oktober 1797 werd er een rouwceremonie ter ere van de generaal Hoene gehouden. De muziekmaatschappij onder de leiding van Villiet speelde "un chant funèbre et des symphonies analogues à la circonstance". In de zaal Sodaliteit werden ook bals gegeven.

In 1805 opende Villiot in de Sodaliteit een muziekschool.

Gand, le 12 octobre 1805.

Académie de Musique,

Dirigée par P. J. de Volder, professeur de Musique à Gand.

P. J. de Volder, professeur de Musique à Gand, vient d'établir à la salle dite Sodalité, rue Meire, une Académie de Musique dont l'ouverture se fera le premier décembre 1805.

Des Professeurs, que la ville de Gand met au rang des artistes les plus distingués qu'elle possède, y enseigneront la Musique dans toute sa perfection. Ils donneront leurs leçons depuis huit heures du matin jusqu'à midi.

Il y aura huit concerts, exécutés par les Professeurs et différents artistes amateurs que le directeur leur adjoindra. Les Elèves, dont la capacité sera reconnue, y feront également leurs parties.

Des arrangements particuliers seront pris entre le Directeur et les Elèves.

In 1808 werd de Sodaliteit verkocht aan Pierre De Volder. De Académie de Musique de la Société des Beaux-Arts zal er nu gedurende een vijftiental jaren concerten inrichten.

Op 18 maart 1816 speelde het orkest van de Académie de Musique een oorlogssymphonie getiteld La Bataille de Waterloo. Op 2 maart

JEPHTIAS TREUR-SPEL

Sal vertoont worden door de Dogters van den

CATECHISMUS

OP-GERECHT ONDER DE BESCHERMINGE VAN
D'ALDERSUYVERSTE MAGET

M A R I A

IN HET COLLEGIE DER

SOCIETEYT JESU.

Binnen Ghendt den 12. Augusti 1748. voor de Vrouwen alleen,
den 13. voor de Mans alleen,

Ontrent 2. uren naer middag.

TOT GHENDT,

By de Weduwe PETRUS DE GOESIN en Soon, woonende in de
Veltstraete in de vier Evangelisten.

1817 werd er een concert gegeven ten voordele van het Liefdadigheidsbureau. In die tijd was de harp het geliefkoosd instrument voor de dames "principalement de celles qui avaient de beaux bras à faire admirer" schrijft Pr. Claeys er guitig bij. Uit het verslag van de Journal de Gand over dit concert ontleen we :

"Mais lorsque quatorze harpes, d'un accord aussi difficile que parfait, firent retentir sous les doigts de la beauté les sons mélancoliques de Lesueur; lorsque cette harmonie romantique et tant soit peu sauvage transporta les auditeurs dans la forêt de la Calédonie auprès de ce poète étonnant et bizarre dont la théogonie a tant de charmes, le silence de l'admiration et du plaisir précédèrent l'explosion d'un enthousiasme que je ne saurais décrire."

Het laatste concert van de muziekacademie had plaats op 27 november 1826. Aan het verslag over dit concert in de Journal de Gand ontleen we de volgende tekst, die ons een beeld geeft van de stijl van de reporters uit die tijd.

L'assemblée était très nombreuse, les toilettes superbes, les dames d'une beauté exquise et les jeunes gens dans une extase continuelle. Les regards de ces derniers étaient constamment fixés sur le beau sexe et leur ouïe attachée aux airs et symphonies que l'on a exécutés.

In die tijd was de Sodaliteit ook het vergaderlokaal van Gentse vrijmetselaarsloges : in 1800-1810 La Constante Union, in 1812 La Félicité Bienfaisante, de militaire loges La Saint Napoléon du Nord in 1813, Le Soutien de la Couronne in 1814. In 1810 was er Les Vrais Amis tijdelijk gevestigd en Le Septentrion vestigde zich ook tijdelijk in de Sodaliteit gedurende de eerste jaren van haar oprichting. Naast de concerten en vertoningen door reizende artiesten hielden andere verenigingen ook vergaderingen in de Sodaliteit. In 1810 richtte de Société d'Agriculture et de Botanique, die gesticht was in 1808, er haar derde tentoonstelling in. Nog in 1810 opende een zekere De Meyer er een Academie van Koophandel in.

Van 1820 tot 1835 gaf de Société de Sainte-Cécille er haar winterconcerten; de studentvereniging La Lyre académique gesticht in 1827 gaf er haar feesten en de Société des Redoutes gaf er haar bals van 1817 tot 1825.

Op 13 maart 1831 gaven de officieren van het Gents garnizoen in de zaal Sodaliteit een banket ter ere van baron Surlet de Choquier, die tot regent van België was verkozen.

In 1835 verhuisde Pierre De Volder naar Brussel, waar hij stierf in 1841. De Sodaliteit werd verkocht aan Pierre Van Hanselaere. Deze

6 440
A D A M
E N
E V A
T R E U R - S P E L
Z A L V E R T O O N T W O R D E N
D O O R D E M I N D E R J A E R I G E J O N G H E Y D
D E R
S O D A L I T E Y T
V A N H E T K I N D E K E N J E S U S
O N D E R D E B E S T I E R I N G E
D E R
S O C I E T E Y T J E S U
B I N N E N G E N D 1772.

Den 1. Juny voor de Vrouwen.
Den 2. Juny voor de Mans.

Tot GEND, by PETRUS DE GOESIN, Drukker van Haere Majestejt.

Van Hanselaere was een oud leerling van de schildersschool van David te Parijs en had in 1814 te Gent een eerste prijs behaald in een wedstrijd. Hij trok dan naar Italië en verbleef een aantal jaren te Napels, waar hij hofschilder was. Hij keerde terug naar Gent in 1829 en werd benoemd tot leraar aan de Gentse academie. Van Hanselaere liet de gevel van zijn woning grondig veranderen. De nieuwe gevel, opgetrokken in 1837, vertoont vijf bas-reliëfs met de beeltenis van de schilders Louis David, P. P. Rubens, Raphaël, A. Van Dyck en Nic. Poussin. Gedurende een tiental jaren zal Van Hanselaere de zaal van de Sodaliteit als atelier gebruiken. Een groot schilderij - ongeveer acht meter op vijf meter hoog - die het vertrek van Filips Van Artevelde voorstelde, hing er tot in 1860. Van Hanselaere overleed te Gent op 10 maart 1862. (Gazette van Gent 12.3.1862)

Vanaf 1850 zal de zaal Sodaliteit een van de voornaamste centra zijn van het verenigingsleven te Gent. De Koormaatschappij, opgericht in 1850, gaf in de Sodaliteit haar zangfeesten van 1852 tot 1855. De maatschappij Les Amis Philantropes gaf er elke zaterdag een muzikale avond ten voordele van de behoeftigen. In 1855 opende een café-concert in de Sodaliteit haar deuren.

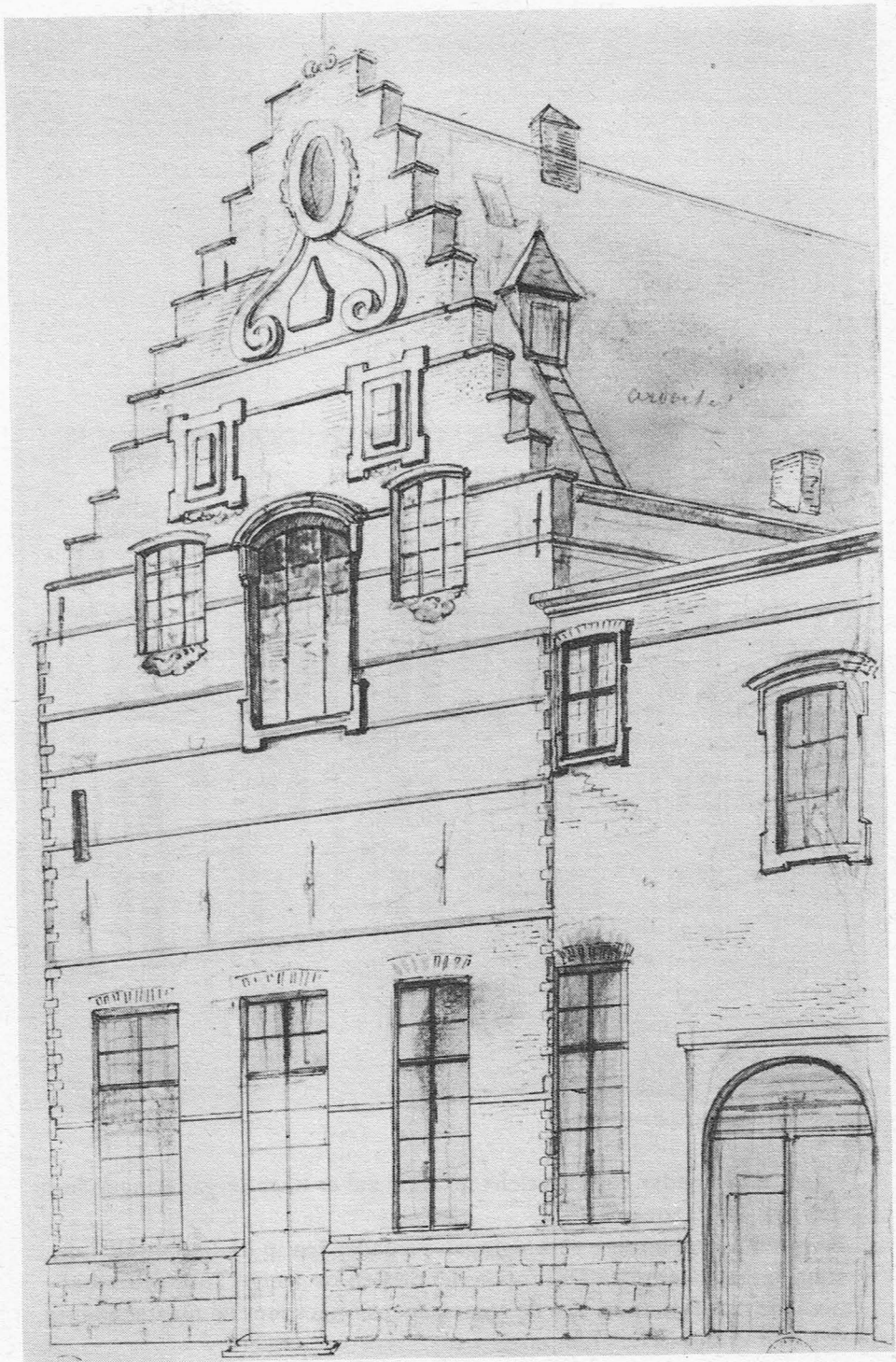
De zangmaatschappij De Verenigde Werklieden hield er haar zangfeesten in 1866, 1867 en 1868. Tot ongeveer 1876 hield de schermmaatschappij De Vrede er haar oefeningen en gaf er haar feesten en banketten.

Omstreeks 1876 richtte de teerlingmaatschappij "Brahma sta mij bij" er een grote wedstrijd in. De vereniging Het Vlaamsche Volk opgericht door Max Rooses hield er haar vergaderingen. Het muziek van het eerste legioen van de burgerwacht onder de leiding van Karel Miry hield in de Sodaliteit haar herhalingen.

In 1865 werden in de Sodaliteit muzikale avonden ingericht. Het orkest was samengesteld met zeven leraars van het Conservatorium : Lagye, Beyer, Rogiers en K. Miry voor de viool, Nevejans en Rappé voor de violoncel en Heynderickx aan de piano. Deze concerten kenden een groot succes en in de volksmond werden deze muzikanten "de zeven straven" genoemd. In zijn toespraak op de begrafenis van K. Miry in 1889 zal Samuel, directeur van het Conservatorium, er aan herinneren.

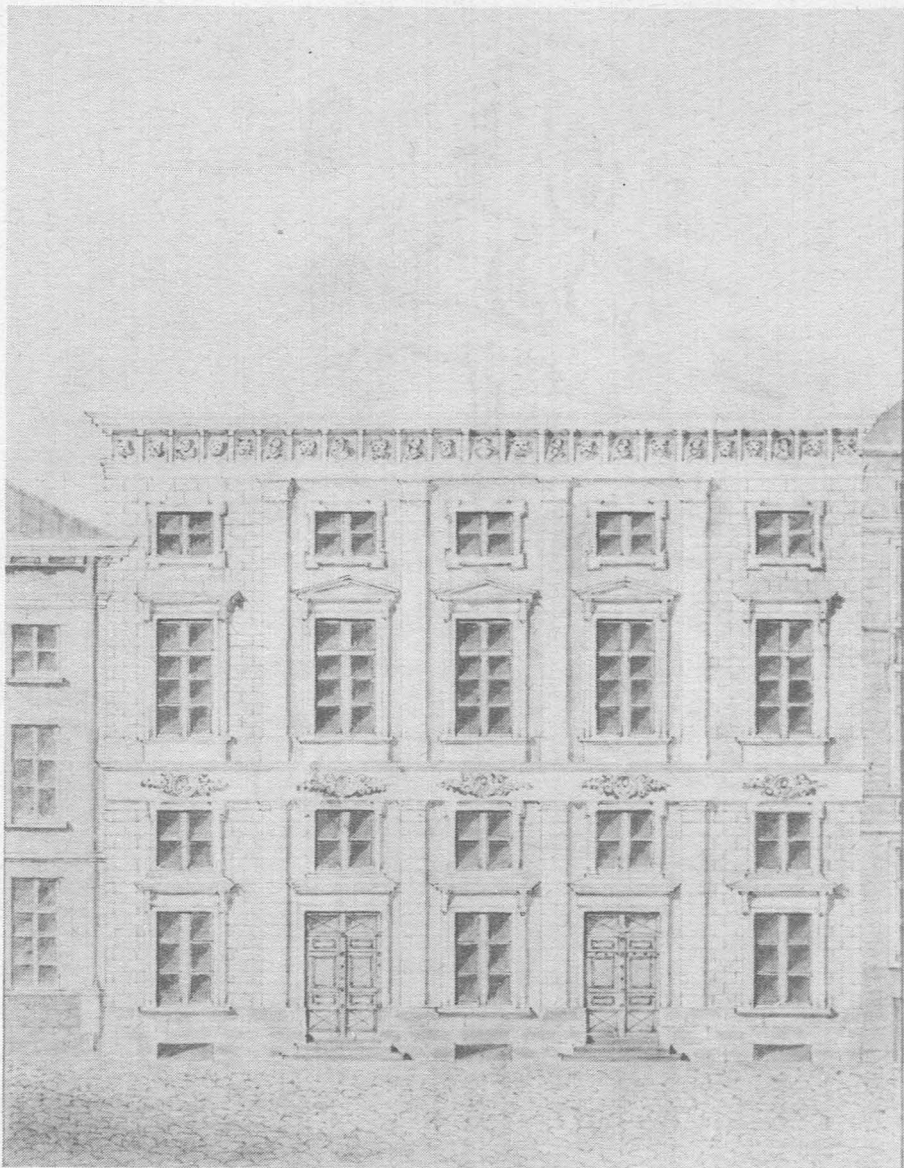
De Liberale Grondwettelijke Vereniging hield soms haar vergaderingen in de Sodaliteit. In 1874 werd er een fancy fair ingericht door het Werk voor de Arme Zieken. (Le Bien Public 28.1.1874)

Na 1870 zullen de Fonteinisten en Broedermin en Taalijver enkele toneelvoorstellingen geven in de Sodaliteit. De maatschappij Zonder

Tekening door Van Lokeren (1836)

Sodaliteit omstreeks 1840.

Naam niet zonder Hart gesticht in 1855 zal er haar vergaderingen houden van 1870 tot in 1882.

Nog een aantal andere verenigingen vergaderden in de Sodaliteit : de toneelmaatschappijen De Volksvrienden en de Jonge Tooneelliefhebbers, de maatschappij van de staatsgepensioneerden, de maatschappij der oud onder-officieren, enz.

TAVERNE SODALITÉ

Rue courte du Marais, n° 11.

Tous les soirs à 7 heures

SPECTACLES VARIÉS

PAR LES ARTISTES

Mlle SINA, chanteuse genre Judic.

Mlle MARIA, chanteuse Comique.

Mlle THERESIA, chanteuse Travestie.

Mlle JULIETTE AGNESSENS, chanteuse
de genre.

Me ROBIN, chanteur Comique.

PROCHAINEMENT

Conférence de

LOUISE MICHEL.

Ontleend aan "Le Drôle de Corps" 30.9.1883.

Rond 1883 werd de Sodaliteit nog eens een Café-Concert met als naam Taverne Sodalité.

In 1889 werd de Sodaliteit verkocht en afgebroken. Op de plaats van dit oud lokaal staan thans de woningen 7 en 9, waarin het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen van de R.U.G. is gevestigd.

M. VAN BERGEN

BRONNEN

Pr. Claeys : Histoire du Théâtre de Gand.

Notes et Souvenirs.

De dagbladen Gazette van Gent, Journal de Gand, enz.